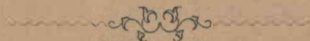

Slovenské Pohľady.

Výlet na „Chmelovú.“

Bol krásny augustový deň. Slnko v celej majestátnosti vystupovalo práve na najvyšší stupeň svojej dennej slávy, zasielajúc odtiaľ horúce lúče na zem, akoby chcelo zaprieť pravdivosť toho príslovia: „Do Ducha nevyzliekaj kožucha, a po Duchu zostaň zas v kožuchu!“ — keď uberal sem sa prachom vykladanou cestou z M. do P.

Cestu tú premeral som bol už predtým viacráz za poldruhej, najviac za dve hodiny, teraz však trvala mi vyše troch hodín, a predsa, prijdúc na dvor pána Š—y, ku ktorému som sa bol vybral, cítil som, že mi znoj po celom tele „cícerkom“ tečie.

Na dvore som našiel zamestnanú domovú paniu. Pozdravil ju, zamenil som s ňou niekoľko slov, a, keď mi na moju otázku, či je pán Š—y doma? odpovedala: „Však vedia, že ten vždy v knihách a papieroch sedí; nech sa len líbi!“ — vošiel som do domu.

„Pán Boh pomáhaj!“ tými slovami som vytrhol môjho bývalého „principála,“ sediaceho za znionom, z jeho pohrúženia.

„Hľa, hľa! nuž čože tento tu chce?“ tak znela odpoveď a privítanie môjho priateľa.

Mnohému by snáď hodný kliniec boly vrazily do hlavy tieto slová, no ja som ani najmenej neprišiel do rozpakov, pretože som bol k podobnému prijatiu zvyknutý, a tak aj prichystaný. (Tak prijíma obyčajne ľudia, ktorí nečakano, avšak vhod prichodia.) Preto bez okolkov predniesol som svoju záležitosť.

„Prišiel som — hovorím — pre Vás, aby ste sa náhodou nezabudol doma a nevystal z projektovaného výletu.“

„No, to je zas inšie. Teda vítajte, a sadnite si! Kým si trochu oddýchnete, budeme drkotať, a potom pôjdeme.“ Na to vstal, složil okuliare, a potrasúc mi srdečne rukou sadol si ku mne.

Dobre mi padlo, nie tak chôdzou, ako horúčosťou unovanému posedeť a vonkajší dušný vzduch s milochladivým izbeuným zameniť.

Medzi rozhovorom rozličného obsahu ukázal mi aj predmet svojho pohrúženia, z ktorého som ho len pred chvíľou vytrhol. Boly to praeludia chýrnejších skladateľov, zväčša Führerové. Pán

Š—y i jako organista-učiteľ na odpočinku kedy teda rád zabaví sa so svojím milým predmetom — hudbou.

Chvíľa plynula, ako sa hovorí, „na vidom oči,“ a nám bolo treba pomýšľať na odchod. Odobrali sme sa teda a tiahli k obci S. Ponevác sme si však chceli cestu zkrátiť, nešli sme hradskou, lež križom cez prázdne role.

Letnie poľné práce boly odbavené, nevideli sme teda nikoho, vyjmúc jedného cliensa sv. Huberta, ktorý taktiež blúdil poľom, ako my, len že, pravda, jeho cieľ bol iný. Jedon „operenec“ a jeden „ušiak“ obťažovali jeho poľovnícku kapsu. Asi po trisťvrti-hodinovej ceste boli sme pred S.

Idúc okolo prvého domu, oval nás nemilým zápachom preplnený vzduch, z ktorého by Kysučan uzatváral, že sa tam predáva „šahovica,“ čo dakde u honvédov i „futó lépés“-om menujú. Jeho domenie, z logickej kousekvencie pošlě, by sa utvrdilo, keďby videl — tak ako ja som mal šťastie (!) — v obloku stáť „krásnu Ráchel“ (ktorej plecía už kdesi najmenej sedemdesiatka môže tlačíť), akým zvedavým okom meria cudzinca a usiluje sa mu nazreť nielen do tváre, lež aj do žalúdka a do — vauku.

Na stene od dediny je vyvesená „firma“ s nápisom: „tu ie Latzni truneg,“ a dvoma machuľami chcejúce predstavovať sklenice, čo iste sám majiteľ babral. Vidno na tom židovskú pedanteriu ohľadom na orto- a kaligrafiu, a vôbec na krasocit.

Vnútri bolo ticho, teda iste aj prázdno. Za to však ďalej v dedine bol živý ruch.

V jednej zahrade pod bohato obrodenou slivou vidno krđel detí. Chlapec, medzi nimi najväčší, imponuje ostatným. Hja! vážna osoba. Vyslaný je od rodičov, aby ovocie varoval. V povedomí svojej moci hodí tu i tu svoj milostivý pohľad na daktorého dobrovoľného spoluvarovčíka, kričiaceho o „audienciu,“ a podá za hrst ovocia. Ostatní vidíac, že ten neklopal nadarmo, použijú prajný okamih a domáhajú sa tiež dajakej tej „akcidencie,“ bárs každému príde neraz zavolať: „Ondriško, Ondriš, dajže aj mne!“

Vo vedľajšej zahrade je už tichšie. Väčší chlapeci zkušajú ostrosť svojich grošových nožíkov, ktoré zväčša sub titulo „jarmočné“ dostali, a cvičia sa v umení rezbárskom; dievčence a menší chlapeci sa pokojno hrajú. Iste už vyhovelí požiadavkám žalúdkovým.

Na preddomiach vidno grupy po 3—6 žien, ktoré — chcejúce použiť pekného času — trepú konope usilovno, sťa o závod.

Tam zo stodôl zas ozyva sa hlas cepového kvartettu. Gazdovia mláta; ten „na chlieb,“ ten zas na „porcie.“

Prešli sme dedinu.

Hneď za ostatným domom stojí päťou do múru opretý vršok, ktorý zastáva povinnosť panciera, lebo chráni dedinu pred „severákom.“ Na vršku stálo dievča a páslo statok. Spievalo pri tom svoju melancholickú pieseňku. Nevieť prečo, ale po očutí tej piesne zmocnila sa ma akási trudnomyselnosť. Zadumal som sa. Zo zadumenia tohoto vytrhol ma pán Š—y, upozorňujúc ma na krásu neďalekej boriny.

Nežný vetřík zabrdol vo svojej samopašnosti hneď do jedného, hneď do druhého vrcholca. Títo pokojamilovní obyvatelia skalín vyhýbali mu síce dľa možnosti, predsa však podarilo sa mu ukorystiť niekoľko voňavých bozkov, ktoré on potom rozdával ďalej tomu, koho vôbec dohonil, lebo stretol. Dostalo sa i nám.

Čas rýchlo mínaľ sa medzi rozhovorom, no ponevác sme jednu nohu vždy napred potiskali, ubývalo i cesty. Došli sme do K.

K. je nevelká dedinka, obtočená kol dokola vrchami rozličnej výšky a podoby. Jedon jediný otvor slúži obyvateľom za východ z toho hrozitánskeho, prirodzeného kotla. Dolina jej, bárs nie dlhá, má toľko vody, že je v stave mlyn hnať.

V dedine bolo ticho. Obyvatelia boli zaneprázdnení so žatvou na vřskových roľach. Všetky možné nástroje, ktoré so svojim šrotom obyčajne spoluúčinkujú pri dedinskom sextetovom sbore — pausevaly. Mlyn mal soľo — šest-osminové allegro. Melodia bola síce monotonná, no takt držal výborne. Kedy-tedy zapísklo i koleso hlasom rozladeného klarinetu. Vyplňovalo harmoniu.

Idúc dedinou, vybehnul tu i tu proti nám dajedon doma nechany dunčo a „ohavne“ sa dával do nás; chcel nám snád ukázať zpiatočnú cestu, ktorú sme my i tak dobre znali. No, keď videl, že na jeho velenie nebárs mnoho dávame, utiahol sa zpiatky do svojej budy a začal znovu požívať „siestu,“ z ktorej bol nami vytrhnutý.

Tiahli sme k horniemu mlynu, bo, dľa ushovorenia, tam nás mal čakať môj otec s priateľom S—kom.

Na dvore nás privítal domový strážca „búday.“ Môjho spolovníka vzal až pod veľmi prísnu kritiku, moja prítomnosť ho však aspoň čiastočne uspokojila. Tam dnu nás ale čakalo prekvapenie. Nenašli sme nikoho. Museli sme teda začať „prehľad.“ Chodím po celom dome, po zahrade, hľadám dakoho, šta hlavnomestský policist anarchistov, no — darmo. Konečne prišla domová pani sama.

„Bol tu otec?“ pýtam sa.

„Boli tu,“ hovorí ona, „ale zunovali to dlhé čakanie; išli do dolného.“

„Keď je tu, teda je dobre,“ hovorí pán Š—y; „už sa len akosi shladáme.“

My sme ho však nešli hľadať, lež sme si sadli, myslíac, aby nás hľadal on, keď tu už i tak dosť dlho postával.

Aby nám ale — vraj — čas nebol dlhý, predložila nám domáca pani čosi pod zub. Čo bolo, už neviem, len na to sa rozepamätám, že boly v susedstve aj „srdočné kvapky.“ A veru sa nám síšlo potúženia, bo najväčšia úloha nás len teraz čakala, dostať sa to-tižto do Podhradía. Dali sme sa s chuťou do práce, ale ešte sme s pánom Š—y sotva „fundament“ založili, prišiel otec, a hneď za ním i priateľ S—k.

Izba ožívla. Každý rozprával (vynímajúc toho, ktorý jedol) takým ocelovým hlasom, že sa mlynský hrmot celkom do úzadia musel utiahnuť. Tešili sme sa, že dávno ukovaný plán konečne chýľil sa k uskutočneniu. Reč tiekla voľno o tom, i o tom, a bez

mála by sme sa boli dali snáď do rozberania otázky, „či je chrúst smrteľný?“ keby nás neboly hodiny upomínaly, že treba odbíjať.

Poďakovali sme teda za priateľské pohostenie a brali sa hore vrchom ku nášmu cieľu.

Cesta to nebola práve najľahšia, zvlášte pre našich dvoch starých. Núdzne sme sa vyskriabali nad háj Šiarovú; tam sme si chvíľku oddýchli. Mohli sme to urobiť, veď to bol už podhradský chotár. Tu začujeme pleskot biča, a hneď za tým, akoby z neba spadly, objavily sa nám voly s ojom, pravda že za tým bol i voz.

Boli sme na roľach prvej triedy. Hneď vyše tých sú druhotriedové, ktoré nikdy pluh neoral. Jestli by sa na to odvážil daktorý gazda, aby tam oral, mohol by popredku i poručenstvo písať, i voly mäsiarovi predŕť, lebo iste by sa prv zkotúľal i so svojou zápražou Boh zná jak ďaleko, akoby prvú brázdú pretiahol. Keďby sa mu to konečne aj dajakým čarodejným spôsobom podarilo, zem pluhom pohýbanú by musel asi z dvadsiatej parcely na chrbte zpiatky nosiť. Pritom všetkom však tam býva obilie obstojať, lebo čo príroda odtiahla, to pracovná ruka pilných gazdov vynahradí.

Zotmievalo sa rapidno; my ale vidiac, že sme už blízko k cieľu tohodennej cesty, a pritom aj dosť ustatí, kráčali sme — ako sa hovorí — len „z kroka na krok.“

Dedina cez deň tichá začala ožívať. Z poľa prichodiace devy spievaly, výskaly, na čo jim za každým z protivnej strany odvetu prichodila, až hory hučaly. Milo mi padlo počuť krásne ocelové hlasy hôrskych diev, preto som navrhol, aby sme držali malý odpočinok. Ne protestoval nikto, urobili sme tak. Tu mohol každý počúvať a obdivovať to, čo sa mu najviac páčilo.

Keď sme sa už dosť nakochali v milom speve, odhodlal som sa dať našim speváckam „revanche.“ Vytiahol som teda „ocarinu“ a zapískal trávnicu, tam neznámu. Ostrý hlas ocariny mocne odrážaly nebotyčné skaliská, následkom čoho tým väčší pôsobil dolu. Po prvých zvukoch nastalo dokola ticho, akoby bolo všetko oнемelo. Ja neprichystaný na to, že s mojím čriepkom taký dojem vzbudím, nielen že som začal „da capo,“ lež zanôtil som ešte jednu, ktorá keď odznela stúpali sme do dediny.

Zložili sme sa v hostinci, pre obec od hradskej vzdialenú dosť poriadnom, a dali prichystať večeru, ktorú sme si boli už predbežne rozkázali. Kým sa však večera schystala, pozapaľovali sme si a na „základné“ po poháre piva vypili. Medzitým sa robily plány na ráno. V tom začujem hlas známeho mi gazdu, pyťajúceho sa hostinskej:

„Neprišli ešte tí páni?“

Tá však mu nestačila dať odpoveď — stál som pri ňom.

„No, pekne jich vítam! Už som myslel, že ani neprijdú!“

„Tu sme, tu,“ hovorím, „len poďte medzi nás. Trochu si za večeríme a hneď pôjdeme na nocľah.“

Zdráhal sa síce, že čoby on medzi „pánov“ atď., no zahrnel som mu takú „jazernú, javorovú,“ a už bol v bočnej izbe.

Musím podotknúť, že hostinec ten, pre tesnosť miesta, nepri-

jíma na noc hostov. Požiadal som teda spomenutého už gazdu o noclah na sene, čo on s veľkou ochotou prisľúbil.

Večera bola nastolená. Zbadali sme síce na nej akési nedostatky, no pán „virkli obrkuchár,“ hlad, pridal k nej trochu hrebčkového korenia, šafranu, ďumbieru a Boh zná akého ešte korenia tej najfajnejšej sorty a tým ju uhladil. Že takto praeparovaná dosť dobre chutnala, samo sebou sa rozumie.

Vyhoviac požiadavkám žalúdočným, museli sme teda aj duchu a ostatným čiastkam tela dopriať toho, čo od nás požadovaly — odpočinku; tým viac, lebo ráno, pretože sme chceli vidieť východ slnka, treba nám bolo ozaj včasne vstať.

Zanechali sme hostinec a išli na noclah.

V dome nášho gazdu všetko spalo. Medzi plné dechy zdravých prs zamiešal sa kedy-tedy kusý akkord monotonnej piesne domáceho čvřeka, ktorá však spiacich ani najmenej nevytrhovala zo sna, ba tak chutno spali, akoby bola hrala zástoj ukoliebavky. Zložili sme, čo nám nebolo treba, a išli za gazdom, ktorý nás viedol na poval. Kráčali sme hore rebríkom jedon za druhým, a aby sme daktory štebel navynechali, radšej sme na každý dvaráz stali. Nechýbalo pritom ani na veselých poznámkach. Mesiac musel mať z nás radosť, lebo sa dosť spokojno ušklaboval.

Keď pocítily nohy, nos a uši, že sme už na sene, hľadal každý najprihodnejšie miesto (len tak nazpamäť, po tme), kde by sa mohol do rána pretiahnuť.

Prikryvadiel nebolo nazbyt, pomáhali sme si teda tak, že sme nasledovali príklad sysla. Čo ten v zemi, to my v sene. Zahrabal sa každý až po nos, a tým bol poistený pred zamrznutím. Tak dobre som sa cítil v mojom „brlohu,“ žeby som nebol čaroval ani neviem s akou grófskou postelou. Drobné vrchové seno, mäkké sta hodbáb, rozširovalo vôňu príjemnejšiu než všetky „parfúmy,“ „mošusy,“ a kto zná aké ešte voňavé darobnice.

Ležal každý; no zaspáť nebolo tak ľahko ako ľahnúť. Všeobecné dobré naladenie dosahovalo najvyššieho stupňa. Vtípy, poznámky, žarty nechcely prestať. Lež každej piesni koniec. Strýko „Morpheus“ zunoval to dlhé šomranie, poslal teda svojich sluhov, ktorí nás všetkých na neviditeľných perutách zanesli do lona svojho veliteľa.

* * *

Prvé červánky rannej zory pozobúdzať kohútov, a títo zo svojich „hambalkov“ zas ľudí, ktorým slúžia za časomer. Z večera som myslel, že v dome ešte všetci budú spať, keď my už polezieme hore vrchom. Úmysel pekný, no náš gazda nás predišiel a aj zobudil. Nebolo treba ani jedného dvíhať, hneď bol každý von zo svojej diery, ako Lomidrevo, keď sa na holohumnici so šarkanmi pasoval. Posberal každý čo kde mal (mne, ako najmladšiemu, sa ušlo i „proviant“ niesť, ktorý pozostával z hrudy syra a kusa „vezdajšieho,“ čo gazda už ráno bol nachystal), a tak sme sa brali ku cieľu nášho výletu. Tak per tangentem spomniem, že sme sa

nezabudli stavíť na kališfok — chrobáka otroviť. Stálo nás to síce nejedon úder na dvere.

Čo sa spôsobi cestovania týka, tam sme dali prednosť tomu, aký veľkí páni v horúcich krajocho za najpraktičnejší držia. Dali sme sa totiž pekne, každý na svojich — zaniest.

Cestou sme neveľa rozprávali, bo každý mal prácu s dýchaním. Keď sme išli kolo zámku, ten sa musel práve zobudiť, bo si oči ospalo pretieral a nemilosrdne „čemer“ práskal, a iste sa tomu zadivil, kde sme sa my chrobáčikovia z dolín tam už vzali. Čakal vysvetlenie, no nedostal ho: mali sme len „Chmelovú“ na ume, ta sme sa ponáhľali.

A bolo na čase, lebo slnko už začalo pozlacovať svojimi predlúčami štíty gigantických skál, a sotva sme sa vyškríabali tak vysoko, že sme ponad jejích plecía mohli pohľad hodiť na Považie, i ono samo začalo dvíhať svoju — aureolon ovenčenú — hlavu a kukaf zpoza Klaku na nás, ako my naň. Zastali sme.

Vôkol panovalo posvätné ticho. Ani len šum vetra nás nevytrhoval z obdivovania veleby a krásy tej božej prírody. Slnko rozoznalo tny, deň zvíťazil. Vo svojej víťaznej, usmievavej kráse celovalo ono to milé Považie a bozkami svojimi budilo všetko k novému životu. Ten ľud dobrý, ktorý ho obýva, uposluchnul jeho pokynutia, vstával a bral sa do novej práce. Veď už svitlo.

Svitlo; však kolkoráz ešte prebehne ten posol boží jemu vymeranú dráhu, kolkoráz poceluje svojimi zlatými bozkami ten raj povážsky, kolkoráz bude vstávať ten úbohý Slovák a brať sa do novej práce, kolkoráz ešte svitne nad Povážim, a kolkáte svitnutie prinesie Slovákov ako „Slovákovi“ nový deň? — Boh zná.

Okrem Vševedúceho nikto nemôže nazrieť do knihy osudu, ale že tam musí byť písané i o duševnom prebudení Slovákovom, pevne verím...

Slnko už dosť vysoko plávalo ponad hlavou ľatry, a my ešte vždy zahrúžení stáli tam, kde sme zastali. Ponevác však bolo ešte po čom kráčať bližšie k nebu, stúpali sme hore. Dosiahnuc vrchola „Chmelovej“, cieľ to nášho výletu, otvorilo sa nám krásne panorama.

Výška, na ktorej sme sa nachádzali, poskytovala nám utešený výhľad na pôvabné okolie. Vrchy, ináč dosť vysoké, tratily sa nám pod nohami. Nad riekami a potokmi vystupovala mhlá, ktorá jich doteraz sta jemný závoj kryla, aby v jejích polospanku ničím mylené neboly. Pohľad na znovu oživujúci kraj zapudil dumné myšlienky a preporodil jich v nové, živšie. Zaspievali sme „Kde domov môj?“ — Bol som asi sedemročný, keď som ju prvýraz počul, tiež na „Chmelovej.“ (Včas robil som výlety! a už neviem, či pešo, či na chrbte druhého.) Vtedy taký dojem urobila na mňa, že kedykoľvek ju počujem, vždy sa živo rozpamätám na ten čas. — Za tou nasledovala krátka pauza, niekoľko slov, zas pieseň, a tak to tieklo zamieňavo, milo.

Tu pozornosť našu upútal nový zjav. Vyše Beluše a niže Dubnice zbadali sme vlaky, rušajúce proti sebe; jich chod však pre veľkú vzdialenosť mi príchodil, akoby sa dve húsenice proti sebe

plazily. Temer naraz došli na illavskú stanicu, kde zastaly. No sotva mali tolko času, aby si poriadne odkašľali, a na cestu dlane popľuly, ho po uplynutí „minúty“ zamenily svoje dráhy a jachaly ďalej. My sme ich sprevádzaly zrakom, až kým nevyšly z nášho obzoru, pri čom nielen ony, lež aj každý z nás valil dymy sťa gazda, keď voly dobre predá. Mestečká a dediny byly tiež kryté dymovými kotúčami, ktoré — sotva za našim príkladom — komíny púšťaly. Gazdinky hotovily raňajky. Ponevác však i u nás už bola odbila raňajková hodina, posadali sme, a s chuťou začali ujsedať z prinesenej „menáže“, a ujedaly, ujedaly, kým sme šťastlivo nedoujedali.

Po raňajkách sa rozpriadol rozmanitými vtipmi garnirovaný rozhovor, ktorého obsah mi však mojou prívčasnou plešinou vyšumel. Viem, že medzi iným som sa chcel opýtať mojich spoločníkov, čo sa jim snilo; no môj sen by som jim nebol rád zradil, a preto som nielen otáznik, lež aj celú vetu zamlčal. Umenil som si, že mu dám teraz uzrieť „svetlo páne.“

„Za horami biely dom, švarné dievča býva v ňom...“ „Aha!“ — usmieva sa dajedna ct. čitatelka — „zafúbenec!“ Na to neodpovedám, len si myslím.

Tam za Klakom teda, v krásnej doline, v mestečku Z., chodím po izbe s dievčinou ako lalija, postavy štihlejšia jedla, krásnych nezabúdkových očí, milostnej tváre, vládneho vzhľadu, v národnom kroji. Pozrúc do tých, ozaj nezabúdkových očiek, okúzlený jej anjelským zjavom, bozkám jej ruku. Čo ona? — Sadne ku zniu, a krásnomilým strieborným hlasom zanôti: „Šuhajko, tulipán, za teba vôlu mám...“, hodiac pri tom na mňa svoj očarujúci pohľad. Účinok nevystal, bol som v extásach. Nevidel som len ju, nepočul len prvú sloku jej piesne. Už som ju chcel sovréť do náručia, ale čože, chudobnému i z hrnca vykypí; môj sused ma iste laktom drgnul, zobudil som sa, a miesto objatia mojej krásky, našiel som sa v objatí — sena. Veľký rozdiel!

Tu máte môj sen. Vďaka je pekný. I mne sa páči; len to je chyba, že to iba sen, a i ten krátky. Škoda; teším sa však tým, že i pre mňa zaspievalo vtáča na kosodrevine: čo komu sudeno, veru ho neminie!

* * *

Vyviedol som ct. trepezlivého čitateľa na „Chmelovú“, no ponevác viem, žeby dľa mojich kusých črtov sotva ktorý trafil hore, ukážem mu iný chodník.

Keď cestujeme od Stročna dolu Považím, za každým krokom sa nám ubjavujú nové obrazy sťa v kaleidoskope. Máme tu zvláštností temer na zbyť. Nechajme ich však na teraz inému k obdivovaniu, a prelefme rýchlosťou myšlienky do Illavy. (Nerozumiem ten veľký „pensionat“ pre „voňavé fialky“ z celej krajiny!) Tu pozrúc vpravo, uvidíme nepretrženú refaz vrchov, a v jejich centre hlavy majestátne dvíhajúce gigantické skaliská. Na pravej čiastke týchto skál zbadá bystré oko nevelký, tmavý končiarik, ktorý, keby

bol väčší, by sa tam asi tak vynímal, ako „pochválen“ na čiapke Súcana. Končiar ten je pyramida na Chmelovej — za skalami. Teraz preskočme, prebrodíme, preplávajme Váh (alebo, kto chce nech sa dá previezť), a poďme do Pruského, a odtiaľ potom ta, ta, ta — rovno cestou k pyramide.

Asi po trojhodinovej ceste ocneme sa pred nevelkou dedinkou, Vršatským to Podhradím, ležiacou na úpätí už spomenutých skál. Človek z roviny, neviem, či by za každým pohľadom na tie predpotopné húsenice nechtyl za hlavu, v strachu, že sa už-úž kus odštiepi, a lebku mu rozdrúza. (Pán Š-y upozorňoval cestou priateľa S-ka: „Priateľu! nože si rozprestrite daždník, keby sa tá skala nejako zkotúlala, aby vám neublížila“). No, neni s tým tak zle. Je pravda síce, že sa následkom prírodných síl zrúti kedy-tedy kus tej opachy, ľudia však zvyknutí už k tomu, že sa tamejší „duchovia“ dakedy takými, starosvetskej peci podobnými gulami kolky zahrajú, nebárs si jejich hry všímajú — ačpráve porobili potrebné poriadky, aby daktoré náhodou nezvalil „devät“.

Nechajme teraz Podhradie na boku, prejdime i kolo zámku bez bližšieho zkúmania (ku obom sa i tak vrátime), ale kto môže, nech hrabe za mnou na „Chmelovú“. Vrch tento leží asi $\frac{3}{4}$ hodiny na sever od Podhradia, vo výške 2854 vied. stóp. (941 82 m). Je jeden z bodov europejskej trigonometrickej spoločnosti, s pyramidov. Ponevác poskytuje utešený výhľad na Považie (pri čistom vzduchu po Trnavu) a na Moravu (Hostýn, Buchlov pri Velehrade, atď.), je obľúbeným miestom pre výletníkov jak z okolitého Považia, tak z Moravy. Vidno ztade množstvo väčších, menších vrchov, na ktoré keď pozrem, zide mi nevdojak na un pomer medzi ľuďmi, väčší a mocnejší stúpajú milosrdne slabším a menším na — otlaky.

Zpomiedzi nich je na mape ¹⁾ Chmelovej menovite naznačený: Inovec pri Trenčíne, Vápec pri Illave, Veľký Marín, Klak, Malý Kriváň, Makyta, Hostýn, Buchlov a Lopeník.

Mestečká a dediny neidem ani menovať, bolo by jich prí-mnoho. Spomeniem len jedno miesto, ktoré, ač zdá sa byť najnepatrnejším medzi všetkými, má preda mnoho pamäti hodného, a čo sa veku týka, patrí medzi starcov. Je to Pominovec. (Leží v strede oproti Illave a Dubnici na pravej strane Váhu.)

Za časov, keď svätí apoštolovia Cyrill a Method chodili po Slovensku, učiaci Slovákov viere kresťanskej, stálo na jeho mieste ľudnaté mesto. (Meno jeho mi je neznáme). Sv. Method vyučoval v tom meste; a čo sa mu nikde na Slovensku neprihodilo, to musel zakúsiť tam. Väčšina pohanských obyvateľov ho totiž na osle sediaceho potupne z mesta vyhnala. Sv. Method pokojne zniesol toto potupenie, na konci mesta však obrátil sa ku zástupu — ktorý si z neho žarty a posinech tropil — so slovami: „Pamätajte, za toto vás pomsta Božia neminie!“

¹⁾ Každý značnejší vrch má svoju mapu, na ktorej sú označené okolité väčšie vrchy. V strede na mape stojí sám „majiteľ“, od tohoto sú v každom smere čiarly k jeho — kollegom.

Veštbá jeho sa skoro splnila. Prišlo zemetrasenie, Váh sa zvodnil, nastala víchrica, a vôbec živly prírodné akoby boli chcely napomáhať uskutočnenie veštby sv. apoštola, ničily všetko, či živé, či neživé. Zo všetkých obyvateľov zachránilo sa 7 rodín, a z budov jeden kostolík, ktorý po dnes stojí. Zachránení obyvatelia sa osadili do doliny od jejich prvejšieho bydliska na severozápad ležiacej, a utvorili novú obec, ktorá od siedmich zakladajúcich rodín dostala meno: *Sedmorovec*. Na mieste zboreného a vôbec zničného mesta blízko kostolíka je vystavaný majer, ktorý od pomínutia niekdajšieho mesta nosí meno: *Pominovec*.

Spomenutý kostolík stál teda už v časoch pohanských, však nie celý, ale len štvorhranná čiastka, ktorá tvorí loď terajšieho, a v ktorej sa niekdajší obyvatelia svojim bohom klaňali. K tejto čiastke dal pristaviť sv. Method svätyňu, a hotový kostolík posvätil ztatiu sv. Jána. Váža je až neskôr posvätená.

Tolko o Pominovci.

Teraz sa obzrime ešte raz dookola, rozlúčme sa s „Chmeľovou“, a poďme ku zámku.

Zakladateľom jeho bol vladyka z Vršovcov, či Vršatcov, v dobách Veľkej Moravy predkresťanskej, odtiaľ meno Vršatec.

Vršatec mal vokol prirodzené bašty, len na sever (od „Chmeľovej“) po takzvané „Skalie“ murované. Takto prirodzene opevnený dal Nemcom príčinu k pomenovaniu „Löwenstein“, a Maďarom „Oroszlankő“. Leží 2732·2 vied. stôp (901·63 m.) vysoko.

Koncom 17. storočia ho ostatní jeho obyvatelia opustili. (Teraz je majetkom rodiny gr. Königsegg.) Asi pred 30 rokmi bol ešte v dosť dobrom stave, no zub času na toľko zahryznul do neho, že dnes už len niekdajšia sýpka má kožované múry. Váža (v skale) je síce i dnes dobrá, ale vchod do nej veľmi nesnadný. Vo väži bolo väzenie, a nad tým strážnica, z ktorej bol výhľad na všetky strany. Zo strážnice tej bol zastrelený jeden františkán, — keď išiel v noci s lampášom do Podhradia k nemocnému — zo zvláštnej strelnej zbroje, menom švihula ¹⁾.

Všetci pánovia tohoto hradu stoja v dobrej povesti, najchýrnejšia je však rodina Jakositsov, ktorá vybudovala (založila) „pravú“ i „ľavú“ stranu Váhu, pod menom: Pruska, Illava. (Františkánsky kláštor v Pruskom založil Jur Jakosits, vesprímsky biskup r. 1642, ako to z nápisu nad kostolnými dvermi čítať možno.)

Vladykovia hradu mali aj svoje doma kuté strieborné peniaze. (Občas sa i teraz nachodia medzi runami.) Rúda na striebro dobývala sa vo vrchu Lysá, od hradu neďaleko na severozápad ležiacom. Otvor do šachty je viditeľný, ale veľkou skalou zatvorený.

¹⁾ Švihula, prvotná strelná zbroj, po vynajnutí pušného prachu. Dĺžka jej obnášala asi 5 metrov, priemer gule asi 5 centimetrov. Hrala obranný zástoľ proti napádaniu. Medzi inými veciami, ktoré bola dala rodina gr. Königseggovská odvážať do Aulendorfu, nachodila sa i švihula. V A. sa opatruje i väčšia čiastka archívu, preto je ťažko podať dačo obšírnejšieho o hrade.

Našla by sa tam i teraz rúda, no poneváč sú hlavnie žily vyčerpané, a v tom, čo ešte je, má prevahu sira a iné nerasty, baníctvo by sa nevyplácalo, preto sa ani neprovodzuje.

Studne v zánku nemali, vodu dostávali z bohatého žriedla pod „Chmeľovou“ podzemnými rúrami — tlakom. (Zápola si to už ináč pomohol na Trenčine!)

Hradská ¹⁾ viedla z Považia na túchyňský háj, okolo mikušovských ²⁾ „Bani“ a „Skalic“, úbočím „Chotuč“-e ³⁾ podhradskými „hlbočiami“ do zánku. Po založení Podhradia bola zhotovená cesta od Pruského na „Dúžavy“ (vlastne Džavy — majer) do Podhradia.

Mali by sme ísť aj na väzu, ale nepojdeme, — čo by sme tam robili. (Neviem, či mám „kompanistu“ o myšlienkach. Prišla mi na um bájka o líške a hrozne.) Pozrime radšej dedinu.

Vršatské Podhradie číta asi 360 čisto slovenských obyvateľov r. k. náboženstva. Leží vo výške 1989 vied. stôp (656·37 m.). Kedy sa začalo Podhradie budovať, nevie sa; to však je isté, že prví obyvatelia osady boli z družiny vladykov vršatských, a tak Podhradie nielen meno, lež aj obyvateľov svojich odvodí od a z hradu. Menovite sa uvodí nasledujúcich päť rodín, ktoré pod hrad usadené utvorili obec: Pagáč, Kvasnička, Prokop (Prekop), Mikula a Jurík. Z týchto pochádzajú, a tieže mená nosia aj terajší obyvatelia celej obce, vyjmúc tri — neskôr došlé — rodiny.

Pagáč a Kvasnička dostali tieto mená od svojich najmilších múčnych jedál, keďže prvý hovoril, že on len pagáče, druhý zas len s kvasničkami lúbi pečivo. Kvasnička sa pôvodne menoval Janca; jeho potomkom sa po dnes privesuje — už len ako cognomen — „Jancéch“. Jako sa Pagáč predtým menoval, nevedno. Poneváč však bol poverený s krémárením, jedna haluz doteraz nosí príviesok „Krémárech“. Prokop bol hudcom; časť jeho potomkov má na „dovažok“ meno „Hudec“. Mikula zastával v hrade úsad kľučiaru, polovicu Mikulov volajú aj „Kľučiar“. Konečne, Jurík bol postrachom vinníkov, prečo jedna vetva jeho rodiny nosí príviesok „Hajdúch“.

Medzi týchto 5 rodín bolo rozdelené päť gruntov ku ktorým sa — po zavedení urbáru — ešte 7 „hoštákov“ prideliť.

Jako hrad Vršatec, tak samo Podhradie trpelo častejšie vojnami, zvlášte „tatarským plenom“. Hrad Vršatec márne bol obliehaný za viac mesiacov Tatarmi z južnej strany. Vodca Bar chán keď videl, žeby ho pre darobné namáhanie ľahko mohlo „od jedu“ rozhodiť, odtiahol preč. Podhradie však má po ňom pamiatku, a

¹⁾ Hradská bola cesta, ktorá viedla od hradu k hradu. Neskôr sa stavali cesty, ktoré spojovaly opevnené mestá, tie sa menovali „silnice“. Konečne: za stoličné, lebo krajinské peniaze stavené a udržiavané cesty sa menovali „stoličnými, krajinskými“ (cisárskymi) cestami, teraz sa však zväčša hradskými menujú.

²⁾ Tychyňa, Mikušovce, dediny v panstve vršatskom.

³⁾ „Bane“, „Skalice“, „Chotuč“, vršky v chotáre mikušovskom.

bude ju mať, kým ho lebo jeho skaly nepohrobia, alebo kým ho dla modernej obyčaje neprekrotia, a nedajú mu nové — daktorým „Tót“-om uklepané — meno. Po odtiahnutí Tatarov sa totiž vybudovala na mieste obležania čiastka obce, a dostala meno „Barchánová“, ktoré po dues nosí. Pozostatky násypov z tohoto obležania vidno v zahradách Mikuľu — Bartáka, a Pagáč — Gábora.

Môj „voditeľský“ zástoj je dokonaný, bo čo som mal, dal som. Málo toho bolo, avšak hovoria, že: blázon, kto dá viac, ako má.

Keď Caesar Phamacesovi a jeho vojakom v Asii „záhumnia“ náležite vyprášil, odkázal do Rímu tri slová: „Veni! vidi! vici!“ My by sme mohli na konci nášho výletu tie prvé dve tiež povedať, pravda, že v množnom počte. Počasie, ktoré pri takýchto „podnikoch“ nejednu tvár na kyselo zprešuje, nám bolo zriedkavo prajným. Viacráz som bol na „Čhmelovej“, ale bezvetrie, ako tento raz, tam ešte nebolo. Nie div teda, že bolo už 11 hodín, keď sme sa zpaľali do dediny. Stavili sme sa na „quaterku“, a potom, pozrúc ešte raz na skaly, u ktorých sme naše trudné myšlienky na neistý čas v zálohu nechali, „každý pošiel svojou stranou...“

Priateľ Š-y a S-k išli dočasne spolu, a ja s otcom.

Tamtých — ako som sa neskôr dozvedel — predišiel v ceste zajac; iste ktorýsi z nich ráno lavou nohou vykročil z posteľe. Nás predsa nezastihla žiadna podobná nehoda, len keď sa mi už začal v žalúdku zvonár na štranok vešať, a ja som preto otca ponúkal k rýchlejšiemu kroku, kameň sa mi potknul o nohu. Aby sa mu to viac nestalo, vrátil som sa, a — preskočil som ho.

Ináč sme sa šťastlivo dostali domov, kde nás už — k mojej nevýslovnej radosti — s obedom čakali.

A. D. S.

Malý Paríž.

Píše *Gustáv Augustiny*.

(Pokračovanie.)

V Bukuriašti pred dakolko rokmi mala väčšina sklepov na Calea Victoriei i vývesy francúzske, ale to už predsa pohlo národným vedomím magistrátnych radných a preto uviedli stofrankovú daň za užívanie francúzskej firmy; tak že jich teraz už len málo vídat. Praktiční si vedia i tu odpomôcť, užívajú slová francúzske s rumunskou koncovkou (takzvaným nemým u) na pr. *magasinu englesu*.

Vlastné mená rumunské majú typické ukončenie na —*esku* a —*anu*, i —*aru* (s prízvukom a dĺžkou na *e* a) na pr. *Bibescu*, *Golescu*, *Munteanu* (toľko ako Podhorský), *Gradişteanu* (= Hradištan, t. j. bojar od Hradišťa), *Porumbaru* (= kukuričník); krem toho